ההשגה על טקסטי התנ"ך ביצירות סופרים עבריים

פרופ. עוזר ד"ר. עדנאן שביב ג'אסם

Objection to the Texts of Torah in Hebrew Writer's works

Asst.Prof. Dr.Adnan Shibeb Jasim

College of Languages - Department of Hebrew Language

Abstract

This study deals with biblical texts resistance by expressed some Jewish writers and philosophers who were influenced by the ideas of European philosophers, and the ideas of the Enlightenment. Jews were living in isolation, and under the control of the Rabbinate (rabbis) had total control.

Religious Scholars have been working since a long time to instill ideas in the minds of Jews as being the chosen people, and that they are distinguished and superior to humans. So they relied on verses from Torah, and interpreted tham according to what serves their ideas and approaches. It was the Jewish leadership, however, the Religious scholars for centuries managed to consolidate in the Jews mind these ideas that have no connection with reality, being logical and unserious. The idea of subordination of nations to them and work for their own pleasure that considered earnestness ideas that believe in the Bible's verse that says, for example: (Esau, a man who knows hunting and field, Jacob dwelt in tents) (Genesis 24.27)

After the advent of the Enlightenment and the spread between the Jewish community and the bleating of Modern Hebrew literature, which contained the principles of the Enlightenment, writers fought to criticize the Jewish tradition and to confront religious movements and religious Jews. Many of them tried to make changes in life and raise the slogan of assimilation. Despite sanctity of religious texts by Jews, the educated writers criticized and refused them due to the lack of seriousness and reality, and that's because of the situation of Jews poverty and similar surrounding circumstances .Therefore, some of the writers refused the ideas that considered the reason that made them unable to achieve their aims, and objected strongly and criticized them sarcastically, to provoke the Jewish people to work seriously and rely on the authority of reason and reject the religious authority, and free people from the old-fashioned ideas.

תקציר

העיון הזה מדבר על דבר ההשגה על הטקסטים המקראיים בידי כמה מסופרים ופילוסופים יהודים אשר הושפעו מהרעיונותיהם של הפילוסופים האירופיים מחד גיסא, ואת הרעיונות של ההשכלה מאידך גיסא. היהודים היו חיים בבידוד, ותחת השליטה של הרבנות (רבנים) שהייתה שליטה מוחלטת. כבר העבודה של הרבנות מאז ימי קדם להעלות רעיונות במוחם של היהודים בתור העם הנבחר, והם מעולים ועדיפים על בני אדם. הם כל כך מסתמכים על פסוקים מהתורה, ולפרש בהתאם למה שמשרת הרעיונות והגישות שלהם. זו היתה ההנהגה היהודית, לעומת זאת, הרבנות במשך מאות שנים הצליחה לגבש במוחם של היהודים רעיונות אלה שאין להם שום קשר עם המציאות, ועוד לא הגיוניים ולא רציניים. הרעיון של כפיפות של העמים כלפי היהודים לעבוד למען ההנאתם נחשבים מהרעיונות שהיהודים מאמינים ברצינותם למשל בפסוק המקרא האומר: (עשיו, גבר שיודע ודייג ושדה, יעקב יושב אוהלים) (בראשית 24.27)

לאחר הופעת רעיונות ההשכלה והתפשטותם בין הקהילה היהודית ופעתה של הספרות העברית המודרנית, שהכיל את עקרונות ההשכלה החלו סופרים ונלחמו למתוח ביקורת על המסורת העברית וההתעמות עם תנועות דתיות ואנשי דת יהודים, שרבים מהם ניסו לעשות שינויים בחיים ולהעלות את הסיסמה של ההתבוללות. למרות קדושת טקסטים דתיים עם היהודים אך הסופרים המשכילים ביקרו אותם בגלל חוסר רצינות וחוסר ההתאמה עם המציאות שמראה דבר אחר, וזה בגלל מצב היהודים העלוב והנסיבות שאפפו אותם באותה תקופה לכן סופרים רבים המרמרו מטקסטים מקראיים במיוחד אלה מרגיעים ויועדים כי היהודים יהיו בחיים נוחים ויפים. לכן ,חלק מן הסופרים סירבו את רעיונות אלה, שנחשבו לסיבה שהיהודים אינם מסוגלים לבצע את המטרות שלהם ,על כן השיגו בחריפות וביקרו אותם בעוקצנות, כדי לעורר את העם היהודי לעבוד ברצינות ולהשתען על סמכות השכל ולדחות שלטון החכמים. גם לשחרר את היהודים מהרעיונות הקדומות הבורים.

מילות מפתח: ההשגה על התורה, דוד פרישמן, מנדלי מוכר ספרים, יהודה קרני, מרד, לעג, אירוניה, תנועת ההשכלה

ההשגה על טקסטי התנ"ך ביצירות סופרים עבריים

הקדמה

הטקסטים התורתיים נחשבים לטקטסים קדושים אצל היהודים. מאותם טקסטיים הם לוקחים את ההלכה ואמונותיהם וגם מחשבותיהם. מחשות אלו נחשבו לאזקים אשר נשתמשו על ידי אנשי הדת היהודים שהיו מפנים את החברה היהודית לפי נקודת מבטם וגישתם. היהודים נשארו כמה מאות שנים מתבודדים בבדידות מחוייבת בגלל אלו מחשבות של ההתפארות וההתגאות. היהודים חושבים עצמם שהם (העם הנבחר) שאלוהים כרת את בריתו אתם. גם הוא כיהן אותם לאדונים על בני אדם, ושאר העמים הם עבדים נכנעים להם. מסתמכים על פסוק בתורה פסוק זה מדבר על סיפור הנביא יעקב ואחיו עישו (עישו איש ציד, איש שדה, ויעקב יושב אהלים) (בראשית 27, 25), המבארים החכמים מפרשים את הפסוק הזה : שעישו היה עובד ויעקב היה יושב באוהלים בבית, זאת אומרת שעישו מחויב לשרת יעקב לפי ציווי אלהים בתורה. כיוון שעישו אבי העמים האחרים ויעקב אבי היהודים זאת אומרת שהעמים אשר מצאצאי עישו מחוייבים לשרת העם היהודי שהוא מצאצאי יעקב אף על פי שלא כל היהודים הם מצאצאי יעקב לפי דעתנו. עמים אלה ישלהם לשלם ליהודים את פרי עבודתם ושמים עצמותיהם תחת שלטונם של היהודים. היהודים הם צאצאי מי שהיה יושב באהלים, צריך להיות נינוחים ונכבדים מפני שאלהים מעדיפם על האחרים.

במאה השמנה עשר התפשטו רעיונות ההשכלה אשר שררו בכל אירופה והשפיעו על חברות בעולם בכלל, כי אם המאה ההיא נתמנה בהופעת רעיונות ההשכלה. ברבע האחרון של המאה השמנה עשר הופיע זרם חדש בחברה היהודית קורא להשכלה שהיא עותק מצוטט מהאינליטנמינט האירופי שצמח במדינות אנגליה וגרמניה וגם עקרונות המהפכה הצרפתית אשר קראו לחרות וזכויות בן האדם. אלא שההשכלה היודית התחילה בגרמניה על ידי חבורה של משכילים ובראשם משה חיים מנדלסון וחבריו נפתלי הרץ וויזל, הרץ הומבורג ואחרים. המשכילים הראשונים האלה פעלו בשביל השכלת היהודים בהשכלה עברית נשאבת מהמורשה העברית והסיפרות הקדומה (סיפרות התורה וסיפרות הרבנים וספרי הקודש). המשכילים ההם קראו לקבוע את דרכים ומנהגים חדשים לחנך בני היהודים תוך כדי ליצור דור שיכול ללווה המודירניזם וההשכלה העולמית. על כן היה צריך להחיות הלשון העברית והסיפרות העברית להשלים את גורמי השכלת היהודים בשיטה אשר מבטיחה לשמור על היהדות כקיום מקשר את כל היהודים בעולם. דבר זה הצטרך לווכח את הרעיונות והמסורת שנחשבו בעיני הסופרים היהודים סמרטוטיים אינם משרתים את היהדות בדורו, אדרבה, היו גורמים ראשיים להדרדרות החברה היהודית וסיבה בבדידותה מהעמים שהיו חיים עמם. לפי מה שנזכר לעיל המשכילים היהודים התחילו לבקר את המסורת והרעיונות ולעמוד בפניה כדי להפיץ את עקרונות ההשכלה, לכן קראו לנטוש הרעיונות אשר עושים מחסומים בין היהודים לבין העמים האחרים. העקרונות של ההשכלה עודדו את הפילוסופים, הוגי דעות והסופרים היהודים לבקר את טקסטי התורה ושאר ספרי הקדש והשיגו על הרבה רעיונות שבאו בטקסטים הן מבחינת ההתמרמרות מהמצב הקשה והן מבחינת סרוב שלטון אנשי הדת היהודית.

שאלת ההשגה על טקסטים הקדושים המשיכה אחרי כיבוי ההשכלה והופעת הציונות אשר חלפה את ההשכלה להנהיג את היהודים מבחינה חברתית ומבחינה פוליטית וגם מבחינה דתית. הרבה סופרים בקרו את התלכה וספרי הקודש והשיגו על מה שבא בם כמו: מנדלי מוכר ספרים, דוד פרישמן, יהודה לב גורדון, יהודה קרני ואחרים.

המצב הטראגי שהיה שורר בין חוגי היהודים שחיו באירופה גרם להתקוםם נגד השלטון הדתי והמסורת. כדומה הדת היהודית מספקת המסורת שהייתה לאזק כל כך חזק הוטל על שכמי היהודים מזמן קדום, לכן הסופרים ואנשי ההשכלה פרצו מלחמה נגד השלטון הדתי וגם על כלי השלטון ההוא הדת, המסורת והבורות. הסופרים היהודים נשפעו רב מהמצב הכלכלי העלוב הרוב היהודים היו סובלים ממנו במיוחד במזרח אירופה. גם בגלל המסיבות אשר נתקלו בהם בגלל לחץ הממשלות ומבט החברות שהיו חיים בינן. לכן אנו מוצאים שפרישמן הסופר היה מתמרמר מרעיון שהיהודים הם האדונים ושאר העמים הם העבדים או אלה שצריכים להם, וזה לא מפנה שהוא מסרב את העקרון אבל הוא מתנגד להגשמת היעד שבא בתורה. דבר זה לא היה אצל פרישמן אלא היה גם אצל מנדלי מוכר ספרים וסופרים אחרים. אנו בחרנו בפרישמן ומנדלי ויהודה קרני כדוגמאות על הדבר הזה.

ההשגה על הטקסט אצל חלק מהסופרים היהודיים

מה היא ההשגה ? היא ההשגה על טקסטי תנ"ך מכוונים היא המרדות על טקסטי הקודש או המשפט הלגטימי או החובות אשר באות מהמוסדות הדתיים. גם כן הוא התמרמרות מהציוויים והחובות אשר באים בטקסט התורתי גם אנו יכולים אומר שהיא הכחישות מכל משבא מהשמיים. סיבות המרדות היא אי-התגשמות החובה כמו שבאה ביעדים אשר נאמרו בטקסטים באותו זמן יש לחץ הכי גדול על המורד או המתנגד. העוני והדלדול שהיו שוררים בין חוגי היהודים באירופה בהתלוות עם לחצי הממשלות על היהודים כל אלה דברים הכריחו חלק מהאנשים להכחיש מהתורה וזה הופיע ביצירות כמה מהסופרים אשר הביעו את הדבר הזה בגלות.

מצב היהודים באירופה במאה 19,18

היהודים חיו באירופה בתנאים כל כך קשים ואכזריים בגלל לחצי הממשלות האירופיות, ולחצי החברה האירופית מאידך גיסא, נוסף על כן הקיצוניות הדתית והגזענית שהיתה שוררת באותה תקופה. אחרי תקופת ימי הביניים, הוטל על היהודים לחיות בגטו. בתחילה סירבו מהחיים בפני חומות אבל אחרי כן נהנו מלחיות באותן ערים, כדי להשיג את הבדידות המותירה להם אי-ההתערבות עם שארי העמים, שרואים את עצמותיהם שהם נשגבים ממנם ומצוינים מהעמים ההם אשר נקראו בפיהם (הגויים) היהודים הלא-יהודיים. החיים בגטו ארכה לכמה מאות שנים ההתערבות עם העולם החצוני היתה כל כל מעטה, לכן היהודים נכנסו לשלב חדש היא המאות החשוכות (ימי הביניים). היהודים חיו בבורות וכמעט אבדו את העברית כלשון דיבור וסיפרות. העברית כבר לא שהתה כלשון דיבור או לשון סיפרות, אף

הסיפרות כמעט נפסק הן שירה והן פרוזה מחוץ לכמה מנסיונות אנשי הדת והקבלנים ולא להכחיש את נסיונות עמנואל הרומי עד למשה חיים לוצאתו. כללי היהודים לא היו מבינים את התפלות שהיו נקראים בעברית אך היו קוראים אותם בלתי הבנה ובלתי ידיעה. אחרי הכנסות ההשכלה לחוגי היהודים במחצית נמאה ה18 והרבע האחרון של אותה מאה על ידי משה מנחים מנדלסון בגרמניה-ברלין, ותלמידיו וחבריו נפתלי הרץ וויזל והרץ הומבורג ואחרים. מאז סימני השינויים התחילו באישיות היהודית, ולא נסתר שרעיונות ההשכלה מצוטטים ממחשבות ההשכלה ומחשבות המהפכה הצרפתית שהבטיחו זכויות בני האדם וחיים בחירות המחשבה הסרת כל סוגי ההשתלטות ובמיוחד ההשתלטות הדתית(1).

אחרי כניסת הרעיונות ההשכלתיות לחוגים היהודים ותפשטותן בכל המדינות האירופיות, אז מנהגי בתי הספר הוחלפו למנהגים חדשים עד שנהיו לימודי המדעים הטבעיים בסיס בבתי הספר היהודיים אחרי שהלימודים היו מקוצרים על הלימודים הדתיים ומצומצמים לזכרים בלבד. אפשר לומר שההשכלה לא היתה תנועה פנימית אלא שלא נתגוררה אחרי הרעיונות האירופיים לגמרי. כי אם היתה תנועה השכלתית אבל לפי תרבות יהודית לחלוטין, לכן הדבר הראשון המשכילים פעלו אותו תחית השפה והסיפרות העבריות והשמירה על היהדות כקיום שמקשר את כל היהודים בעולם(2).

מראשיות התקופה ההיא אצל היהודים היה תחית השפה העברית דבר שנתגשם באותה תקופה. אחרי תחית השפה העברית והעשרתה במה שמתאים לה מהמילם שהיתה חסרה להן מבחינת הגזירה וההשאלה מלשונות לועזיות אחרות, הסופרים העבריים התחילו לכתוב סיפרות עברית בשני תחומיה השירה והפרוזה. הסיפרות העברית באותה תקופה היתה מופנה אם עם ההכלה או נגדה. הרעינות של ההשכלה הגיעו לדרגה כל כך חומרית לרימה שהמשכילים פרצו מלחמה על השלטון הדתי והתנועות הדתיות והתחילו לבקר את השלטון הדתי בחריפות והפנו את מאמציהם לבקר את המסורת וההלכות אשר היו שוררות בחוגי היהודים שהיו קובעות בשכליהם מימי ילדותם. יש שרעיון מרעיונותם שהעמים הלא יהודיים נחוצים להיות מתחת לשלטונם כאילו עבדיהם ומוכנעים להם לחלוטין. היהודים חושבים לפי טענות חכמיהם שהם הגזע המאופין שצריך להיות מעל לבני האדם בכל התחומים. גם יש רעיון שאלהים אוהב אותם ואוהב צאצאיהם לבדם משום שישראל הוא הבן הבכור, והם העם הנבחר. הרעיון הדתי והפוליטי הוא להדגיש שבני ישראל הם העם הנבחר וארצם היא ארץ כנעאן בלי אתגר(3).

הרעיונות ההם היא שוררים באותה תקופה, ועדיין מתפשטים בתמיכת הציונות שהשתענה עליהם לקדם את רעיונותיה. אבל המשכילים היהודים גילו שהרעיונות ההם אינם מציאותיים, לכן אפשר להיות הגיונית, אם לא יש לה תחום של הגשמה במציאות, אך להפך היא המציאות שהיו חיים בו יום יום, ולא רק רעיונות נכתבים בספרי קודש בכלל. שאלת ההשגה לתורה כבר התחילה בגלל נסיבות מסוימים והכריעו לחקירה לחקיקה(4).

ההשגה על הטקסט התנ"כי

הסופרים היהודים בגלל ההשכלה התעודדו להשיג על דברי תורה ולהשיג על דבריה או לסרב את כמה מטקסטיה במיוחד הטקסטים אשר נשאו הרבה יעדים ליהודים שלא יכלו למצוא להם תחום הגשמה אלא בספרים ולא הופיעו על המציאות אך היו רק אגדות או חלומות שנהיו להזיות ואשליות שהיהודים חיו בהן לדורות. על כן סופרים עבריים רבים ביקרו את נושאים אשר היו בתורה במיוחד אלה שיש בהם רגש של דיכוי או אלה שאינם הגיוניים או להפך מהשכל מהרעיונות ההם היא כריעת העמים הלא יהודיים לשלטון היהודים כמו שבא בתורה ***(ויהי עשו איש יודע ציד, איש שדה; ויעקב איש תם, יושב אוהלים) (בראשית 27, 25)***[5]. הפסוק הזה מגיד לקורא שעשו הוא אב העמים הלא יהודיים והוא איש יודע ציד זאת אומרת שהוא איש עבודה ובעל מקצוע ואין לו איזה אפשרויות אחרות אלא שנברא לעבודה והקדמת שרות הוא איש שדה זאת אומרת שהוא איש זורע ומתעניין בבהמות או בצייד, ובכן הוא מגיש שרות אחרת כעבד של הבית. אבל יעקב היה איש יושב אהלים זאת אומרת הוא לא נברא לעבודה אלא שנברא לדברים אחרים כשלטון, נביאות וחכמה. לכן יעקב הוא האדון או המר ועשו איש שדה שעליו לשרת הענוג הנבחר שוכן האהלים. לפי כך שיעקב הוא ישראל ועשו היא אבי (הגויים) העמים הלא יהודיים ונוסף על כן הישמעאליים זה מביא שהיהודים הם שוכני האהלים ושאר העמים הם העבדים הנכנעים להם. לכן היהודים לא היו מעדיפים לעבוד דזריעה אלא בתקופות מאוחרות אחרי שבאה תנועת ההשכלה ושררה בין חוגי היהודים שפעלה בשביל כניסת המקצועות בין חוגי היהודים באירופה והאיצה אותם לעבוד כחלק מפתרון השאלה היהודית באותה תקופה ולנטוש את המחשבות המסורתיות אשר הרבו את סבלנות היהודית לכמה מאות שנים מחשבות אלו לא פתרו את בעיות היהודים אלא להפך מזה סבכו את החיים יותר ויותר. דבר זה הזיק במצב הכלכלי של היהודים שנהיו לעניים בנוסף למסיבות וגורמים אחרים[6].

רוח המרד צמחה בקרב החברה היהודית בכלל ובין חוג הסופרים בפרט חוג זה שהיה במגע ממשיך עם תרבויות העולם ומחשבות הפילוסופים, הוגי הדעות והסופרים. לכן סופרים רבים הושפעו רב מהאוויר שהיה עוטה את החברות והתחילו לבקר את המסורת והמחשבות הקדומות שהיו האזקות את היהודים ומרחיבות את הפער שהיה בין היהודים לבין שאר עמים. והשתדלו להבהיר את אי-רצינות אותן מחשבות ואי-התאמתהן עם הלוגיקה והאמת של המציאות שהיהודים היו חיים בה. לכן, חלק מהם ניסו להפריך אותן ורואים בהן כדמיון ולא אמת מוחלטת . דבר זה בוקר על ידי הסופר דוד פרישמן. הוא אמר שהיהודים היו נתונים לסמכות עמים אחרים וזו עובדה ,לא הלמס שהיהודים הם האדונים ואחרים שכפופים להם , כתב במאמר שפורסם בקובץ (אותיות פורחות) אומר: ***(עוד אנחנו יושבים וקוראים בתורה, והנה התמלטו מפי המילים לפתע פתאום לקרוא את הפסוק שלא כצורתו, לאמר: "ויהי יעקב איש יודע ציד איש שדה ועשו איש תם יושב אהלים". ידידי! הלא אנשים אחים אנחנו, ולמה זה אבוש? הרבי שלח את ידו הגדולה ויכני מכה גדולה על הלחי ויתקן את השגיאה, שצריך להיות ההפך,וכי יעקב הוא התם יושב האהלים)***[7]. פה פרישמן מדבר על תקרית שהיה בימי הילדות ואיך המלמד היכה אותו על הלחי מחמת שהפרישמן שגה בקריאה ועל כן המלמד היכה אותו אבל פרישמן היתל על מצב היהודים בעולם ודבר על המציאות

והאמת שאומרות דבר אחר להפך מהתורה אומר : ***(הוי, אירוניה גדולה! אם אשר מאז ומעולם זה אלפי שנים לא פסקו רגליו מלכת, ועליו חפצו להוציא שם כי הוא יושב עם אהלים. שאלו לנתיבות עולם והמה יגידוכם את מי ראו עם צרורות על שכמם ועם מקלם בידם ; שאלו את האבק בראשי דרכים, והוא יספר לכם אם כי לא כרבות גרגרי החול אשר לו רבו גם האנשים מבני ישראל אשר דרכו אותו מדי עברם ומדי נסעם. מסביב נתיבות עולם, והיהודי עומד תמיד נכון לדרך, אומות העולם סרוחות על משכבותיהן, והיהודי הולך, הולך, הולך. ויש אשר בחצי הלילה מתוך הדממה אשמע את קול צעדיו בלכתו: אחת ושתיים, אחת ושתיים, והקול הזה יעורר הד בקרב לבי, ובטרם עוד אעשה כה וכה והנה רוח תוגה מלא את לבי זה על כל גדותיו, ואני לא אוכל לישון עוד כל הלילה. רגע אחד הוא עומד על פרשת דרכים ושואל: ועתה לאן? ואז יפנה אל מקלו, ומקלו יגיד לו. אכן , נורא הוא לראות עם ההולך תמיד: ירא אנכי שרוח סנטימנטליות לובשת אותי מדי הוסיפי להגות בדבר הזה)***(8). ברור כי פרישמן דבר על בני ישראל ועל מסעותיהם וחוסר היציבות, וזאת בניגוד לכוונה הכלולה בסעיף זה שאמר כי היהודים יחיו באוהלים ושאר העמים יהיו בשליטתם וכן בשירות שלהם .זה הוביל חלוקה של הציבור היהודי במשך זמן קצר לאחר הופעתם של רעיונות ההשכלה והתפשטותם. היהודים היו חלוקים ביניהם לבין עצמם לשני חלקים: אלה אשר שומרים על החוקים היהודים, ואלה שאינם להוטים עליהם. כבר רעיון של הברית בין אלוהים לעמו הנבחר לא יכלה להישאר מושרש בקרב אלה שהבסיס דתי נגמר מיהדותם ונפלו המושגים שנוצרו על ידי הגטו היהודי מול העולם הלא-יהודי, כאשר התברר כי דלתות העולם לרווחה מול ההמונים הנזרמים לחומות החילוניות ומודרניזציה נראה שהיהודים הוכח לרובם שאין מחשבות כאלה ולכן פנו לכיוון החילוניות והפחתת חוב סמכות דתית מחוץ החרדים והחסידיים או המשתייכים לתנועות דתיות פונדמנטליסטיות שלא היו מרוצים מהכוונות החדשות האלו. הדבר הזה שהציונות כבר הועלה ממנו, שהייתה נמשכת בהתאם לכיוון של הציבור היהודי(9).

פרישמן רצה לומר שגם קנאים המעריצים את הטקסטים המקראיים הגיעהו לאותה מסקנה. והם התחילו ללכת בעקבות החילונים, ונגעו אי-נכונות ורצינות הטקסטים האלה, וזה דרך מלמדו שהיכה אותו על הלחי כשהוא טעה בקריאת הטקסט המקראי. לאחר פרק זמן מסוים, כאשר הוא קרא את המכתב לפחות, זה גם עשה טעות הפעם ,שם הוא אמר: ***(הקול קול עשו והידים ידי יעקב). ... ואולם רבי לא גער בי, לא קלל אותי, לא משש את לחיי)***(10). פרישמן רצה להגיד, שגם המלמדים אחראים ללמד התורה בבתי ספר יהודים לילדי היהודים, דבר זה הוכיח כי אין רעיונות כאלה והפתיחות על עולם להיות יעיל יותר מאשר בידוד בין חומות הגטו או מאחורי הרעיונות הגזעניים.

המשורר העברי יהודה קרני דבר על אותו דבר וסירב את המציאות שהוא להפך מהתורה ***ומהצווים שבאו בדברי אלהים אומר:***

וגם בעבור שלקחתני ענוגה, מרחם,

מאב זרקן ומאם זקנה

להוציא מקרקע סגופה לחם

וגם תאנה[11].

המשורר קרני חוזר על שאלה היסטורית שבאה בתורה השאלה היא סיפור יצחק בתורה שנולד לאב זקן אברהם עליו השלום וגם האם שרה שהייתה זקנה. המילה ענוגה יש לה משמעות בהיר כאילו המשורר רוצה לדבר לקורא שהיהודים ענוגים מפני שאבא שלהם ענוג ויש ערך לרחם האם הזקנה שבנה יהיה ענוג כי בא בנס. אבל ההשגה וההתלוננות מהמצב הקשה שהעם הענוג עובד בקרקע סגופה להוציא את הלחם, עודבים מן הבוקר עד הערב לזרוע ולנטוע קמה וגם תאנה למרות הבשורה שהמשורר היה מתאכזב ממנה להיות ענוגים זאת אומרת אדונים.

התגובה נגד המקרא או המרד נגד התורה וההכחשה כאמור בכל גיליון, שורר ונפוץ בקרב סופרים. לדעתי, הסיבה לכך היא מצב העוני שיהודים חיו בו בתקופה ההיא, זה כבר בולט במיוחד במאה התשע עשרה ועד הופעתה של ספרות עברית ועיתונים עבריים אשר דיברו על המצב של העוני כי היה כמעט כללית בקרב היהודים. סופרים עברים כתבו על מקרים אלה, קוראים בדרכים שונות ובאופן מדויק ומפורט. הרוטן שלהם הגיע לביקורת חריפה ואכזריות עוקצנית ברעיון ובהבעה. כל זה בגלל העוני שמגיע את האדם לרמות הגבוהות ביותר של פגיעות, במיוחד הדתיות, למה? בגלל שהוא קרא בספרים דתיים על דבר שאין לו סימן על הקרקע. מכאן הספקנים ובעלי הפילוסופיות האתאיסטיות הצליחו למצוא להם פרצה להיכנס אל המוח האנושי ולנסות לשתול רעיונות אתאיסטית כדי לשכנע אותו לשרמיהם ותנועותיהם. אין זה סוד כי בתקופה ההיא שררו הרעיונותיו הפסימיים של שופנהור, גם כן הרעיונות של שפינוזה, שהבחינו כי התשוקות האנושיות של הישרדות דתית ופוליטית הן הגורם במקרה של עבדות. הוא נמצא לוותר על המחשבה של דת כמו שהוטל על הזכויות. כפי ידוע היטב כי במחצית השנייה של המאה התשע-עשרה, והרבע האחרון של אותה מאה, רעיונותיו של ניטשה, אשר השפיעו הרבה על הסופרים העבריים, גם כן הופעתה של רעיונות קומוניסטיים של המרקסיזם בידי קארל מרקס, מייסד המחשבה הדיאלקטית והמטריאליזם, שרואה אין דת, שהדת היא אופיום להמונים אם הריעו להשתמש בה[12].

בעיונותיהם של הפילוסופים ואחרים של אותה תקופה, השפיעו רב על הסופרים העבריים ובהשראתם התחילו לבקר את ספרי הקדש ועוד הטקסטים הדתיים ולהשיג על הרבה מההלכות שהיו מטילות כבלים על החוג היהודי ולהתנגד להן. אנו יכולים למצוא משל אחר הוא הסופר העברי מנדלי מוכר ספרים שכתב על החברה היהודית ותיאר את מצב האומללות שהיהודים חיו בו ועוד העוני שהיה גורם בעיותיהם הן הדתיות והן החילוניות. בסיפורו (הנשרפים) אומר: ***(מקלם בידם ותרמילם על שכמם ודמות מראיהם כקבצנים גמורים. אמת, פגיעת קבצנים בדרך דבר מצוי הוא, וחוק לישראל הוא מימות עולם, שיהיו***

קבצנים מחזירים על העיירות בתחום-מושבו תדיר, אלא שפע מרובה של קבצנים, בשיירות-שיירות גדולות כאלה) [13].

בסיפור שמדבר על קבוצת יהודים עירם נשרפה ונהפכו לקבצנים שוטיטים העיירות והערים לחפש אחר הפרנסה והבטיחות, עוד שישנו תחת כיפת השמים. מנדלי מצייר לנו את מצב היהודים בתנאים ההם, ואנחנו רואים פה שהוא התמקד בשאלת (מקליהם בידיהם) פירושו נדידה וחוסר יציבות הכרוכים בכך. ובכן הוא מסכים עם פרישמן שתיאר את הנושא בלעג והשיג על מה שבא בתורה והתנגד לו, כאשר קיבל אותו ס"ק המקראי כי דיברו על יציבות היהודים הווירטואלי וריבונותם על שאר האנשים. אך הוא מצא כי אין אמת לדבר הזה. וזה שמנדלי כבר הגיע לו והשיג על מה שבא בסעיף הזה באותה דרך, אבל הסיפור הזה של מסמכים הנמצאים מדברים על המקרה של עיירה יהודית מפגיעת אסון.

מנדלי היציג דיאלוג בסיפור הזה. אנו מוצאים אותו מטיל את האשמה על אלוהים, הוא אומר:

- אוי, חרבה עירנו - !נענה ואמר כלם כאחד - אמנם קבציאלים אנו וקבציאל אין עוד!

- שוד משדי הבא, גזר-דין משמים !– נשמע קול בכי מבין נשים.

קצף ה'על קבציאל עד מאד .- !מקונן אנשים [14].

אנו מוצאים כי מנדלי מוכר ספרים מנסה להטיל את האשמה על השמים, והשמים מאחורי האסון שהיכה אותם, למרות שהשריפה נגרמה על ידי ניצוץ מאחד הארובות בבעיטה וכמו שהגידו לו אנשי העיירה .אבל מנדלי מתעקש שהעניין הוא מן השמים, גזר מאלוהים הוטל עליהם, ואלוהים לא חמל ולא ריחם עליהם .הוא אומר: ***(אוי, מה היה לנו! לא חמל ה' את נאות קבציאל, ממרום שלח אש ושׂרף את עירנו!)*** הוא גם אומר: ***(אש משמים נתגלגל ובא על ידי ארובה-עשן של אדמוני)*** [15].

ברור מכל האמור לעיל וקבעה בטקסטי הסופרים העבריים, כי יש השפעות חיצוניות, המיוצגים על ידי פילוסופיות שרווחו באותה עת. וגם בגלל הלחץ הנפשי שהיהודים סובלים מחמת המצב של העוני מצד אחד, בגלל ההשתלטות הרעיונות הדתיים והאמונות אשר אינן מבוססים על המציאות מאידך גיסא .זה לא מפתיע למצוא השגה על דברי התורה, ולא מוכר על ידי חלק מן הקהילות היהודיות, כגון השומרונים .ישנם גם אלה שאינם מכירי ספרי קודש אחרים בגלל ההפרשות אינם עולים בקנה אחד עם המצב ההומניטרי יש שרבים מהם ניסו למתוח ביקורת ולעמוד נגדה, אבל אחר זה לא יצליחו לחלוטין להשיג עליה בגלל שקיעת ההשכלה מחד ואת הופעתן של תנועות פוליטיות קיצוניות מצד השני.

מסקנה

היהודים סבלו ממצב כלכלי קשה מאוד, ועוד ממצב חברתי ופוליטי אומלל שמיוצג בלחץ הממשלות האירופיות על היהודים ולהתיחס לם באכזרית ובוז. כמה תנועות ניסו להסתמך על המצב ההוא על ידי התמיכה בממשלות אירופה ניסו לנצל את הלחץ הזה להיכנס את ההשכלה לחוגים היהודים, אפילו באכזריות וכוח ולעמוד במאבק נגד התנועות הדתיות, גם כן את הסמכות הרבנות על מינת שהיא סיבה עיקרית עבור הפיגור והבורות של היהודים ואת

ההתפשטות הרעיונות המסורתיים. לאחר חדירת רעיונות ההשכלה ורעיונותיהם של הפילוסופים כמו שפינוזה וניטשה לחוג היהודי, התברר נועז בקרב אינטלקטואלים יהודים לדון בטקסטים תנ"כיים ספרי דת, ולהשיג עליהם ולנסות למתוח ביקורת המסורת לשינויה כדי לשרת את האינטרס היהודי הכללי. לכן הופיעו מספר סופרים שאמצו עמדה שהוכלה ביצירותיהם, וקראו לה בגלוי שאדישים בקדוש הטקסטים, וזו הוכחה של חוסר הבנה מטעם היהודים וגם לחץ המסיבות. יש שהביקורת התגוונה בשיטות הסופרים, חלקם העוסקים בנושא, כגון פרישמן שהיג את הנושא בלעג ובסטירה. וחלקם הגיש לקורא את הנושא באופן רציונלי וברצינות כמו מנדלי מוכר ספרים ויש מי הציג את הנושא בצורה חזרה למרה היסטורי כמו יהודה קרני. עם זאת, כל זה הוא במסגרת אחת ההשגה על הטקסטים המקראיים ואיבוד קדושתם בתוך היהודי בגלל חוסר רציונליות והגיוניות

שולים

1 - جاسم، عدنان شبيب، انعكاسات الهسكالاه لدى رواد الادب العبري الحديث، رسالى ماجستير غير منشورة، (بغداد 1996) ص 35

2 - - שוחט, עזראל, ראשית ההשכלה ביהדות גרמניה, מולד, חלק 23 (ירושלים 1965) עמ' 332

3 - طويلة، عبد الوهاب عبد السلام، مغالطات اليهود وردها من واقع اسفارهم، دار القلم (دمشق 2005) ص17.

4 - الشامي، رشاد، القوى الدينية في اسرائيل بين تكفير الدولة ولعبة السياسة، عالم المعرفة (الكويت1994) ص19.

5 - תורה נביאים וכתובים, בראשית.

6 - ג'אסם, עדנאן ש. **הדעה הביקורתית של דוד פרישמןבקובץ מסותיו (אותיות פורחות) תזיס של תואר שלישי אינו מפורסם (תביליסי 2009) עמ' 26**

7 - פרישמן, דוד, כתבים נבחרים, כרך שני, אותיות פורחות, הוצאת "תושיה" (וורשה 1913) עמ' 205.

8 - פרישמן, דוד, שם עמ' 206.

9 - الشامي، رشاد، نفس المصدر، ص17.

10 -פרישמן, דוד, שם עמ' 208.

11 -علي، خالد اسماعيل، النصوص العبرية الحديثة، (بغداد 1989) ص181

12 -ارثر شوبنهور/http://ar.wikipedia.org/wiki

سبينوزا/http://ar.wikipedia.org/wiki

فردريك نيتشه http://ar.wikipedia.org/wiki/

كارل ماركس http://ar.wikipedia.org/wiki/

13 -מנדלי מוכר ספרים http://www.benyehuda.org

14 -מנדלי מוכר ספרים http://www.benyehuda.org

15 -מנדלי מוכר ספרים http://www.benyehuda.org

الاعتراض على نصوص التوراة في نتاجات ادباء عبريين

الباحث:ا.م.د.عدنان شبيب جاسم

المستخلص

يتحدث البحث عن فكرة الرد على النصوص التوراتية من قبل بعض الادباء اليهود والذين تأثروا بأفكار الفلاسفة الاوربيين من جهة، وبالأفكار التنويرية من جهة اخرى. كان اليهود يعيشون منعزلين، وكانت سيطرة رجال الدين (الحاخامات) عليهم سيطرة مطلقة، وقد عمل رجال الدين منذ القدم على إذكاء أفكار في أذهان اليهود بأنهم شعب الله المختار، وأنهم أرفع وأسمى من البشر. وهم بذلك يستندون إلى فقرات من التوراة، ويفسرونها وفقا لما يخدم أفكارهم وتوجهاتهم. لقد كانت قيادة اليهود بيد رجال الدين قرونا طويلة. وقد أستطاعوا أن يرسخوا في أذهان اليهود تلك الأفكار التي لا تمت للواقع بصلة، كما أنها غير منطقية وغير عقلانية. تعتبر فكرة خضوع الشعوب إلى اليهود والعمل من اجل إسعادهم من الأفكار التي يعتقد اليهود بجديتها مثلا الفقرة التوراتية التي تقول: (عيسو رجل يعرف الصيد ورجل الحقل، يعقوب يجلس الخيام) (التكوين 27،24).

بعد ظهور الأفكار التنويرية وإنتشار الهسكالاه (حركة التنوير اليهودية)_ بين الأوساط اليهودية وظهور الأدب العبري الحديث الذي أحتوى مباديء التنوير وحارب من اجلها_ بدأ الأدباء العبريون ينتقدون التقاليد ويجابهون الحركات الدينية ورجال الدين اليهود. وقد حاول كثير منهم التغيير ورفع بعضهم شعار الإندماج. وعلى الرغم من قدسية النصوص الدينية لدى اليهود إلا أن الادباء المتنورين إنتقدوها وإعترضوا عليها بسبب عدم جديتها وتنافيها مع الواقع الذي يبين أمرا آخرا.وذلك بسبب حالة اليهود البائسة والظروف التي كانت تحيط بهم في تلك الفترة لذلك تذمر كثير من الادباء على النصوص التوراتية وخصوصا تلك التي تبعث على الطمأنينة

والتي توعد اليهود بالحياة المريحة والجميلة. لذلك رفض بعض الادباء هذه الافكار والتي اعتبروها بانها السبب في عجز اليهود عن تحقيق اهدافهم، لذلك فقد عارضوها معارضة شديد وانتقدوها بقوة وبذلك هم ارادوا تحفيز الشعب اليهودي للعمل بجدية والاستناد الى سلطة العقل وترك سلطة رجال الدين وايضا تخليصة من الافكار القديمة المتخلفه.

על החוקר

עוזר פרופ. ד"ר. עדנאן שביב ג'אסם עובד כמרצה לעברית ולספרותה בפקולטת השפות באוניברסיטה של בגדאד. מנחה לסטודנטים בתואר שני ושלישי. חברתי עיונים רבים בתחום הספרות העברית והשפה וגם בתחום ההשוואה הלשונית בין השפות השמיות. מהעיונים החשובים שלי (הפסימיות בשירי אדם הכוהן ליבנזון) (השטטל ביירות הסופרם העבריים) (השפעת השירה הערבית על יהודה הלווי).....וכו.

E- Mail:adnanshibeeb@yahoo.com

E-Mail:adnanshibeeb38@gmail.com